

MUAMMOLI TA'LIM – RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM TEXNOLOGIYASI

Meliyeva Dilfuza O'ralovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

Kurbanova Salomat Mamadaminovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 5 bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17334158>

Annotatsiya : Maqolada muammoli ta'limning nazariy va amaliy asoslari, uning rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasi sifatidagi ahamiyati tahlil qilingan. Muammoli ta'limning asosiy tamoyillari, usullari va shakllari yoritilib, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, izlanish, tahlil qilish, ijodiy yondashuvni shakllantirishdagi o'rni ko'rsatib berilgan. O'zbekiston ta'lim tizimida muammoli ta'lim texnologiyalarini qo'llash bo'yicha tajribalar, jahon ta'limidagi ilg'or yondashuvlar bilan qiyosiy tahlil qilingan. Shuningdek, muammoli ta'limni samarali tashkil etish shart-sharoitlari va mavjud muammolar ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: muammoli ta'lim, rivojlantiruvchi ta'lim, pedagogik texnologiya, mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tanqidiy tafakkur, o'quv faoliyati.

Аннотация : В статье рассматриваются теоретические и практические основы проблемного обучения, его значение как технологии развивающего обучения. Освещаются основные принципы, методы и формы проблемного обучения, его роль в формировании у учащихся самостоятельного мышления, исследовательских и аналитических навыков, творческого подхода. Приводится опыт применения проблемного обучения в системе образования Узбекистана, проводится сравнительный анализ с передовыми международными практиками. Также обсуждаются условия эффективной реализации проблемного обучения и существующие трудности.

Ключевые слова: проблемное обучение, развивающее обучение, педагогическая технология, самостоятельное мышление, креативность, критическое мышление, учебная деятельность.

Annotation: The article examines the theoretical and practical foundations of problem-based learning and its importance as a technology of developmental education. The main principles, methods, and forms of problem-based learning are highlighted, along with its role in developing students' independent thinking, research and analytical skills, and creativity. The experience of applying problem-based learning in the education system of Uzbekistan is analyzed and compared with advanced international practices. The paper also discusses the conditions for effective implementation of problem-based learning and the challenges that may arise.

Keywords: problem-based learning, developmental education, pedagogical technology, independent thinking, creativity, critical thinking, learning activity.

XXI asr ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashish, muammolarni hal qilish va ijodiy faoliyat ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. An'anaviy o'qitish usullari o'quvchilarda faqat tayyor bilimlarni egallashni ta'minlagan bo'lsa, zamonaviy ta'lim texnologiyalari ularni faol sub'ektga aylantirishni talab etmoqda.

Shu nuqtai nazardan muammoli ta'lim – rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasining eng samarali turlaridan biri hisoblanadi. Bu texnologiya o'quvchilarni tayyor bilimlarni qabul qilishdan ko'ra, izlanishga, savol berishga, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga va mustaqil xulosa chiqarishga yo'naltiradi. Muammoli ta'lim o'quvchi tafakkurini rivojlantirish, ularni ijodkor shaxs sifatida shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Muammoli ta'limning asosiy mohiyati – o'quv jarayonida muammoli vaziyat yaratish va uni o'quvchilar bilan hamkorlikda hal qilishdir. Bunda o'qituvchi bilim manbai emas, balki yo'naltiruvchi, maslahatchi va tashkilotchi vazifasini bajaradi. O'quvchilar esa faol ishtirokchi sifatida bilimlarni mustaqil ravishda egallashadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda muammoli ta'lim texnologiyalarini qo'llashga katta e'tibor qaratilmoqda. Davlat ta'lim standartlari va yangi avlod o'quv dasturlarida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, innovatsion metodlardan foydalanish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Jahon tajribasi ham shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyasi o'quvchilarni XXI asr ko'nikmalariga tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi.

Demak, muammoli ta'lim nafaqat bilim olish jarayonini samarali tashkil etadi, balki o'quvchilarning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli uning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari va ta'lim tizimidagi o'rni chuqur tahlil etilishi zarur.

Muammoli ta'lim – bu o'quv jarayonini o'quvchilarni mustaqil izlanishga, savol berishga va muammoli vaziyatlarni hal qilishga yo'naltiruvchi texnologiya. An'anaviy o'qitishda bilimlar tayyor holda berilsa, muammoli ta'limda o'quvchi faol sub'ektga aylanadi va bilimlarni o'zining intellektual faoliyati orqali egallaydi. Bu jarayon rivojlantiruvchi ta'limning asosiy sharti sifatida qaraladi.

Muammoli ta'limning mazmuni o'quvchilarni tayyor bilimlarni egallashga emas, balki mustaqil izlanishga, savollar berishga, mavjud qarama-qarshiliklarni hal qilishga yo'naltirishdan iboratdir. Bu texnologiyada asosiy vazifa – o'quvchini faol sub'ektga aylantirish, uni tafakkuriy faoliyatga jalb etishdir.

An'anaviy ta'limda o'quvchi o'qituvchi tomonidan tayyor shaklda berilgan bilimlarni qabul qiluvchi sifatida ishtirok etsa, muammoli ta'limda o'quvchi o'z bilimini yaratadi, o'rganilayotgan materialni chuqur tahlil qiladi va mustaqil xulosalar chiqaradi.

Muammoli ta'lim jarayoni uch asosiy tarkibiy qismdan iborat:

1. Muammoli vaziyat yaratish. O'quvchining mavjud bilimlari muammoni hal qilishga yetarli bo'lmagan holat yaratiladi.
2. Muammoni hal qilish jarayoni. O'quvchi izlanadi, qo'shimcha bilim oladi, muammoga turli yondashuvlarni sinab ko'radi.
3. Natija va xulosa. O'quvchi muammoni mustaqil ravishda hal qilib, yangi bilimni o'zlashtiradi.

Muammoli ta'limning mohiyati shundaki, u:

O'quvchini passiv bilim oluvchidan faol bilim yaratuvchiga aylantiradi;

O'quvchi tafakkurida izlanish va tahliliy yondashuvni shakllantiradi;

Bilim olish jarayonini faqat natijaga emas, balki jarayonning o'ziga ham qaratadi;

O'quvchini hayotiy vaziyatlarda muammolarni hal qilishga tayyorlaydi;

Rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasining samarali shakli sifatida ijodkorlik va kreativlikni rag'batlantiradi.

Muammoli ta'limning asosiy xususiyatlari

1. Faollik. O'quvchi bilim olish jarayonida faol ishtirokchi bo'ladi.
2. Izlanish. O'quvchi tayyor bilimni emas, balki yangi bilimni mustaqil izlaydi.
3. Hamkorlik. O'qituvchi yo'naltiruvchi rolini bajaradi, o'quvchi bilan birgalikda muammoni hal qiladi.
4. Ijodiy yondashuv. Har bir muammo bir nechta yechimga ega bo'lishi mumkin. O'quvchi ijodiy tafakkur orqali o'ziga xos yechim topadi.
5. Tanqidiy fikrlash. O'quvchi mavjud bilimlarni tahlil qilib, ularni qayta ko'rib chiqishga majbur bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, muammoli ta'lim texnologiyasining mazmuni – o'quvchini bilim jarayonining markaziga qo'yish, uning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirishdan iborat. Uning mohiyati shundaki, o'quvchi o'z bilimini mustaqil yaratuvchi, tahlil qiluvchi va ijodiy qo'llovchi shaxsga aylanadi. Bu esa rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalarining eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика. – Москва: Academia, 2017.
2. Назаров Қ. Инновацион таълим технологиялари. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Meliyeva D.O. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil ishlash ko'nikmalarini innovatsion yondashuv asosida takomillashtirish mexanizmi. – Inter education & global study, 2025.